

Velferðarvaktin

23. mars 2011

Efnahags- og viðskiptaráðuneytið
b.t. Helgu Jónsdóttur ráðuneytisstjóra

Starfsemi smálánafyrirtækja

Vísað er bréfs efnahags- og viðskiptaráðuneytis, dags. 4. mars sl., þar sem óskað er upplýsinga frá velferðarvaktinni um áhrif smálánastarfsemi á þá verndarhagsmuni sem vaktin stendur vörð um. Einnig er óskað tillagna velferðarvaktarinnar um aðgerðir og hvernig bregðast megi við vandanum með breytingum á löggjöf.

Velferðarvaktin sendi öllum fulltrúum stýrihópsins framangreint bréf ráðuneytisins með óskum um sjónarmið og viðbrögð. Fulltrúar Félagsþjónustunnar í Reykjavík, Hjálparstarfs kirkjunnar, Öryrkjabandalagsins, Þroskahjálpar og Umboðsmanns skuldara í vaktinni voru sérstaklega beðnir um að kanna áhrif smálánafyrirtækjanna á notendur þjónustunnar og skjólstæðinga sína. Einnig var leitað upplýsinga hjá Ási styrktarfélagi. Þá var fjallað um erindið á fundi velferðarvaktarinnar þann 15. mars sl.

Almennt er það sjónarmið velferðarvaktarinnar að starfsemi smálánafyrirtækja eins og hér er til umfjöllunar sé mjög varasöm einkum í ljósi þess að veitt eru lán án þess að greiðslumat hafi farið fram eða greiðslugeta metin að öðru leyti svo og að vextir/þóknarir eru gríðar háir og skilmálar ekki nægjanlegar skýrir til að fólk geti tekið upplýsta ákvörðun um að taka þessi lán. Lánin eru auðfengin og fljótafgreidd, sem gerir viðkvæmt og illa sett fólk sérstaklega berskjaldað fyrir markaðssetningu smálánanna. Meðal viðkvæmra hópa er ungt fólk í fjárþröng þar með talið fjölskyldufólk, fíkniefnaneytendur, fólk með geðfötlun og erlendir ríkisborgarar í fjárþröng. Fólk þetta gerir sér m.a. ekki grein fyrir kostnaðinum sem fylgir því að taka lánin. Markhópur smálánafyrirtækjanna er fjölbreyttur, m.a. notendur félagsþjónustu sveitarfélaga, ekki síst unga fólk þetta, enda beinast auglýsingarnar að þeim og kostnaðurinn við að taka lánin kemur ekki fram í auglýsingunum samkvæmt heimildum velferðarvaktarinnar.

Bent er á að seinfært fólk viti enn sem komið er ekki af þessum lánnum, en ef fólkinu stæðu þessi lán til boða þá telja þeir sem best þekkja til miklar líkur á að fólk þetta myndi taka tilboðum smálánafyrirtækjanna án nánari ígrundunar eða ráðgjafar frá öðrum, enda þekkjust þess dæmi. Það gætir ótta hjá starfsfólki, sem veitir fólk með þroskahömlun þjónustu, um að fólk þetta fari að taka þessi lán með ófyrirsjáanlegum afleiðingum. Velþekkt dæmi eru um að símasölumenn misnoti fólk sem gerir sér ekki grein fyrir hvað felst í hinum ýmsu tilboðum og einnig er þekkt að

fólki sem hvorki læst né skrifandi séu seldar bækur eða blaðaáskriftir sem það getur ekki notfært sér. Einnig má nefna að þroskaheft fólk hefur sætt „handrukkun” og verið barið vegna skulda sem það hefur stofnað til vegna vanþekkingar.

Rétt er að nefna að fram kom að taka smálána virðist vera mikið feimnismál bæði meðal lántakenda og talsmanna þeirra og þau ekki rædd. Hafði það áhrif á öflun upplýsinganna sem hér eru settar fram.

Velferðarvaktin hefur tekið saman eftirfarandi einstök dæmi um fólk hefur orðið fyrir barðinu á smálánafyrirtækjunum:

- a) Ung kona, einstæð móðir, tók smálán hjá tveimur smálánafyrirtækjum. Hún hafði ekki áttað sig á að hún hafði gefið aðgang að bankareikningi sínum þegar hún tók lánið og þegar skuldin hafði verið greidd (tekin af bankareikningum) gat hún ekki greitt húsaleigu. Konan tók aftur smálán og lokaði samtímis bankareikningi sínum. Hún er í vanskilum og safnar skuldum sem erfitt verður að greiða.
- b) Hjón, bæði án atvinnu, með tvö börn taka smálán fyrir mat og lyfjum og taka ný smálán til að greiða hin fyrri. Þau vonast til að fjárhagsvandinn leysist þegar þau fá vinnu.
- c) Kona sem á í geðrænum erfiðleikum og fíkniefnavanda tók smálán, sem hún ræður ekki við. Til greina hafði komið að svipta konuna fjárræði.
- d) Flóttamaður tók smálán til að reyna að grynka á öðrum skuldum.
- e) Ekkja á sextugsaldri var komin í vítahring vegna smálána. Hún átti í miklum fjárhagserfiðleikum og notaði smálánin til að kaupa mat og einnig vegna jólaútgjalda. Hún var komin í verulega erfiðleika þegar hún leitaði til Umboðsmanns skuldara.
- f) Tvítugur maður tók smálán snemma í mánuðinum og tók svo annað smálán hjá öðru smálánafyrirtæki til að greiða skuldina við hitt fyrirtækið og var kominn óviðráðanlega stöðu.
- g) Dæmi eru um að útlendingar, sem ekki eiga fjölskyldu á Íslandi og hafa ekki aðgang að lánastofnunum, hafi tekið smálán
- h) Dæmi eru um fólk sem stendur höllum fæti hafi tekið lán til að fjármagna „læknadóp” og áfengis kaup.

Stýrihópur velferðarvaktarinnar leggur áherslu á að öllum tiltækum ráðum verði beitt til að koma í veg fyrir starfsemi smálánafyrirtækja sem starfa með þeim hætti sem hér hefur verið lýst og helst að lög verði sett sem banna starfsemi þeirra. Réttlæta má forsjárhyggju og skerðingu á athafna- og atvinnufrelsi sem felst í að banna starfsemina með sama hætti og þegar sala fíkniefna er bönnuð.

Með kveðju

Lára Björnsdóttir formaður velferðarvaktarinnar